

הציצית על הכנף ונוטף על הקרן

שלח טו, לח

ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם.

מנחות מא, ב

אמר רב פפא הלכתא ד' (חוטיין, רש"י) בתוך שלש (שלא יגביהנה יותר מג' אצבעות, רש"י).

מנחות מב, א

אמר רב גידל אמר רב ציצית צריכה שתהא נוטפת על הקרן שנאמר על כנפי בגדיהם (שתהא תולה ומכה על הקרן, כלומר שיגביהנה למעלה מן השפה כדי שתהא תולה ונוגעת התלויה בקרן, רש"י).

אמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן וצריך שירחיק מלא קשר גודל (צריך שיגביהנה מן השפה מלא קשר גדול שיעור הציפורן עם בשר עד פרק ראשון, רש"י).

הגהות מיימוניות פ"א אות ב

כתב רא"ם וצריך לתת הציצית לאורך הטלית ולא ברחבו, דבעינן שתהא נוטפת על הכנף, פירוש תלוי על הקרן, ואי הוי ברחבו לא הוי נוטף שהרי כלפי הקרקע הוא תלוי. וכן הנהיג מורי ורבינו שי' לדקדק בו בטלית שיהיו הציצית נוטפות על הכנף בשעה שאדם מעוטף בו. ויש כנף שהוא תולה בו באורך הטלית ויש ברחבו הכל לפי שמתעטפים בו.

והנה שוב חזר בו ואמר דהכל נקרא נוטף על הכנף ... ורש"י פירש שתהא נוטפת תולה ומכסה על הקרן, כלומר שיגביה למעלה מן השפה כדי שתהא תולה ונוגעת התלוי בקרן.

שוע"ר סי' ח

יח וכיון שטעם לבישת הציצית הוא כדי לזכור המצות לפיכך הלוּבש טלית קטן יזהר ללוּבשו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות. ואותן הלוּבשים אותו תחת הבגדים יזהרו שילבשו אותו באופן שיראו הציצית תמיד שע"י ראייתן יזכרו המצות תמיד.

יט צריך שיהיו הציצית מבחוץ שנאמר וראיתם אותו ודלא כאותן שתוחבין אותו בהכנפות ובשעת הדחק כגון שהולך בין העכו"ם וחושש שלא ילעיגו עליו יכול לתחבם בהכנפות. אך בשעת הברכה יהיו מגולין לפחות כדי הילוך ד' אמות.

מ"א שם

יג ויזכור, ובכתבים איתא דטלית קטן דוקא תחת בגדיו, ע"ש.

שו"ע סי' יא

טו יש אומרים שצריך לדקדק שיתלה הציציות לאורך הטלית, דבעינן שתהא נוטפת על הקרן, פירוש תלוי על הקרן, ואם היה ברחבו לא היה נוטף שהרי כלפי קרקע היה תלוי.

מ"א שם

כד לאורך, אבל אין קפידא כל כך לפוסלו בכך.

שוע"ר שם

יד כשעושה הנקב שתוחב בו הציצית לא יעשנו למעלה משלשה גודלין משפת הבגד, מפני שנאמר על הכנף ולמעלה מג' אין זה כנף אלא בגד.

טז ולא יעשה הנקב סמוך לשפת הבגד, שנאמר על הכנף ואם היה סמוך מאוד לשפת הבגד היה תחת הכנף. ולכן צריך להרחיק הנקב משפת הבגד כשיעור שיש מן קשר אגודל עד סוף הציפורן, דהיינו לערך ב' גודלין.

לד כשתולה הציצית בבגד צריך לדקדק שיתלה בענין שיהיה הגדיל התלוי נוגע ומכה בכנף הבגד, ולא יהיה תלוי כלפי קרקע, שנאמר על כנפי בגדיהם. ולכן ב' ציצית התחתונות יהיו תלויים לאורך הבגד, דכשיעטף בו ויהיה אורך הטלית סביב רוחב גופו יהיו הציצית נוגעים ומכים על הקרן, אבל אם היתה תליית הגדיל על רוחב הבגד אם כן כשיעטף את קומתו מראשו עד רגליו ברוחב הבגד יהיה הגדיל תלוי כלפי קרקע ולא יהיה תולה ונוגע ומכה על הכנף. ובב' ציצית העליונים פעמים צריך שיהיה הגדיל תלוי לאורך הבגד ולפעמים לרחבו, והכל לפי עטיפתו, רק יזהר שלא יהיה הגדיל תלוי כלפי קרקע אלא נוגע ומכה על הקרן.

לה יש אומרים שאין לעשות הציצית בבגד כמו שאנו עושים, אלא יעשה ב' נקבים בבגד ויטיל הציצית בנקב האחד ויוציאם דרך נקב הב', ואין הלכה כ"י"א אלו, והבא להחמיר על עצמו ולעשות כדבריהם לא יעשה כן אלא בטלית קטן כדי שלא יהיה נראה לכל ומתחזי כיוהרא.

פסקי הסדור ה"ל" ציצית

הנקב שמכניס בו חוטי הציצית צריך שיהיה רחוק מסוף הכנף כאורך מלא קשר אגודל עד סוף הצפורן, דהיינו כל אורך פרק ראשון מהגודל מאדם בינוני בריח ולא בצמצום, עד רוחב שלש גודלין ולא עד בכלל אלא פחות מעט. והרחקה זו לצאת לכל הדעות צריך להיות מסוף רוחב הטלית שהוא לקומת המתעטף וגם מסוף אורך הטלית שהוא לרוחב המתעטף בטלית גדול שמתעטף בו כמו שיתבאר, וכן צריך להרחיק בטלית קטן באורך וברוחב.

רק שבטלית גדול יעשה נקב אחד לבד ויכניס בתוכו הדי' חוטין ויכפלים לח' וימתחם לאורך הטלית, שהוא לרוחב המתעטף, ויקשרם שם על צדי הטלית למעלה ממלא קשר גודל מזוית הטלית שלמטה, שנאמר ועשו להם ציצית על כנפי ולא בכנפי אלא בגובה הכנף למעלה ממלא קשר גודל מהזוית

[הגה"ה. וגם צריך להיות הציצית תולה ומנטפת פירוש מגעת ומכה על קרן הזויות. ולכך לא יקשרנה על שולי הטלית למטה שהוא אורך הטלית שנמצאת תלויה כלפי הקרקע ולא על הקרן בכנפות התחתונות. אבל בכנפות העליונות יש בהן חילוקים כפי העטיפה כמו שיתבאר]

ולא די במה שהנקב שבו מכניס החוטין הוא למעלה מקשר גודל, שנאמר גדילים תעשה לך על ארבע כנפות, שיהא הגדיל נעשה בגובה הכנף, ומהנקב עד הקשר הראשון אינו נקרא גדיל עדיין (שלכן אינו עולה בחשבון ומדת אורך הציצית שהוא רוחב י"ב גודלין אחר שנכפלו לח' חוטין וצריך להיות שיעור זה מלבד מה שמהנקב עד הקשר). ואם הטלית דקה ורכה ואינו תפור חתיכת בגד (שקורין כנפות) בכנפותיה להקשותה ולחזקה כנהוג מקדם, ולזאת גם אם יהדק וידחוק קשר הראשון על צדי הטלית לא יועיל כלום שלא תרד הציצית אח"כ ממקומה למטה ממלא קשר גודל בקל וממילא, וטורח הוא לעיין ולהשגיח על זה תמיד ובפרט בשעת התפלה, אזי עצה טובה לו לעשות עוד נקב קטן סמוך לשפת הטלית שמצדה לרחבה למעלה מקשר גודל מהזוית שלמטה ולהעביר שם חוט הכורך שהוא הארוך אחר שעשה הקשר העליון כראוי קודם שיתחיל לכרוך.

ובדורות המשנה והגמרא היו עושים הנקב סמוך לשפת הטלית מצדה ועל ידי זה היתה הציצית מהודקת לשפת הטלית, ולכן היה די להם באורך ד' החוטין ברוחב כ"ד גודלין לבד לפי שמהנקב ואילך נחשב מהגדיל מאחר שהיה הקשר מהודק כשאר הקשרים.

ברם כגון דא צריך לאודועי שזה שנתבאר כאן בסתם שקשירת הציצית על הכנף הוא על צדי הטלית ברחבה באין הפרש והבדל בין כנפות התחתונות לעליונות זהו לפי מנהג שנתפשט בינינו להגביה צדי הטלית על הכתף מכאן ומכאן כדי שיהיה ב' ציצית לאחרי וישנים לפנינו להיות מסובב במצות ואזי גם ציצית העליונות הקשורות על רוחב הטלית הן נוטפות ותלוין על הקרן ולא כלפי קרקע.

אבל לפי מנהג העולם שאין מגביהין הצדדין על הכתפות אם יקשור הציצית על צדי הטלית ברחבה תהיה תלויה כלפי קרקע ולא על הקרן לכך צריך לקשור ב' ציצית העליונות על עליונית הטלית שהיא ארכה למעלה ממלא קשר גודל מהזויות באורך הטלית.

ובטלית קטן יש לעשות ב' נקבים מרוחקים כמלא קשר גודל באורך ורוחב ויכניס הדי' חוטין בנקב זה ויוציאם בנקב זה ויכפלים ויקשרם ויהדקם סמוך לבגד ממש כדי שיהא הקשר הראשון למעלה מקשר גודל. וצריך ליזהר להיות הציצית תלויות על צד העליון שהוא צד החיצון של הבגד כשהוא לבוש בו ולא על צד התחתון הפנימי שנאמר וראיתם אותו וזכרתם וגו' למען תזכרו וגו' ואותם התוחבים אותן בכנפות טועים הם.

ויש מדקדקים לעשות הנקבים באלכסון קצת בכדי שכשתהא הציצית תלויה למטה לשולי הבגד תהא נוטפת (פירוש נוגעת) ומכה שם תוך מלא קשר גודל מהזוית בשולי הבגד לרחבו לחוש לדברי המצריכים כן.

שוע"ר סי' רסד

טו סמרטוטין ... שנפחתה מג' אצבעות אינה מקבלת טומאה שאין שם בגד עליה.